

Квітень, 2025 р.
№№ 7-8 (750-751)

Видається з березня 1993 року

МАЙБУТТЯ

Газета освітян Хмельниччини

кадри

Корисне партнерство

У Хмельницькому проведено круглий стіл «Підготовка конкурентоспроможних кадрів для аграрної сфери: партнерство освіти та бізнесу». Захід об'єднав понад 50 учасників — представників органів влади, обласного центру зайнятості, профспілок, роботодавців, керівників закладів професійної та фахової передвищої освіти.

Це не просто обговорення, це платформа для діалогу, взаєморозуміння й реальної співпраці між закладами освіти та представниками аграрного бізнесу. Мета — чітко визначити, кого і як має готувати сучасна освіта для потреб агросектору.

“Надзвичайно важливо, щоб освіта чула бізнес, і навпаки. Лише у тісній співпраці можна підготувати якісні, сучасні, компетентні кадри, які з першого дня роботи відповідатимуть займаній посаді та приносять користь підприємству”, – наголосив начальник ОВА Сергій Тюрін під час зустрічі.

Очільник області вручив дипломи з відзнакою переможцям конкурсу з тематичних номінацій у межах XVI Міжнародної виставки «СУЧАСНІ ЗАКЛАДИ ОСВІТИ – 2025».

В ході спілкування присутні обговорили ключові аспекти кадрового забезпечення аграрної галузі. Основну увагу приділили налагодженню співпраці між освітніми установами та роботодавцями, оновленню навчальних програм відповідно до потреб сучасного агровиробництва та впровадженню дуальної освіти — як поєднання теорії з практикою.

За підсумками зустрічі сформовано спільні рекомендації щодо розвитку ефективної системи підготовки кадрів відповідно до вимог ринку.

Героям слава!

Заглибитися у довкілля

віртуального кабінету – сучасним цифровим простором, де зібрані інтерактивні матеріали, ознайомила заступник директора з навчальної роботи Наталія Шевчук.

За значний внесок у розвиток освітньої галузі Хмельниччини, підготовку кваліфікованих спеціалістів, ініціативність та новаторство у сфері екологічного виховання, любові до природи і рідної України Тетяна Зеленко вручила колективу Хмельницького професійного ліцею Подяку обласної ради та цінний подарунок.

У Хмельницькому професійному ліцеї відбулося відкриття природничо-екологічного центру на честь видатного вченого Володимира Вернадського – всесвітньо відомого українського філософа і науковця, природознавця, засновника геохімії та біогеохімії, батька вчення про біосферу та ноосферу, першого президента Української академії наук, засновника Національної бібліотеки України. Мета створення такого осередку знань – екологічне виховання молоді, формування навичок дбайливого ставлення до природи.

В експозиції центру окремими блоками представлено міжнародний та національний рівень охорони біорізноманіття, природно-заповідні території Хмельниччини, кам'яний літопис історичного розвитку планети Земля, рослинний і тваринний світ Поділля, гриби, адвентизація флори та фітоінвазія рослинного світу Хмельниччини, а також продемонстровано загрозу побутового сміття та екоцид в Україні внаслідок військової агресії РФ. Створення Центру стало можливим завдяки ініціативності та зусиллям усього колективу закладу під керівництвом директора ліцею Григорія Станіслава.

Вітаючи педагогічний і

учнівський колектив закладу та учасників зібрання з визначною подією, заступник керівника виконавчого апарату обласної ради Тетяна Зеленко зазначила, що подібні центри мають стати важливим кроком до формування екологічно свідомого покоління.

Директор професійного ліцею Григорій Станіслав зауважив, що центр стане осередком знань, досліджень і практичних дій, спрямованих на покращення довкілля, формування культури екологічного мислення та буде корисним для здобувачів професійно-технічної освіти області та України. У планах – продовження науково-пошукової роботи разом із викладачами вищих навчальних закладів і подальше удосконалення діяльності природничо-наукового центру.

Схвальні відгуки про реалізований проєкт висловили науковці та представники громадських екологічних організацій області.

Керівник зі створення проєкту – природничо-екологічного центру, завідувач краєзнавчого музею Хмельницького професійного ліцею, заслужений працівник культури України Галина Фурманчук провела для присутніх ознайомчу екскурсію.

З роботою екологічного

дослідження

Унікальні печери над Дністром

На Вінниччині розпочали розкопки унікального монастиря XI-XVII століть. Науковці вивчають наскельні зображення, приміщення ченців та культурний шар, який може приховувати артефакти минулого. Дослідження допоможуть зберегти пам'ятку та розкрити нові історичні деталі.

Задля поглибленого вивчення пам'ятки культурної спадщини місцевого значення Оборонного скельного монастиря 11–17 століття в селі Оксанівці та пам'ятки історії трипільської доби в село Слободі Підлісівській у березні було споряджено археологічну експедицію. Її керівник — кандидат історичних наук із Хмельниччини Павло Нечитайло. Він — головний спеціаліст Археологічної служби України. До складу експедиції також увійшли доктор історичних наук, професор, старший науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім.М.Грушевського НАН України Олег Мальченко, інші фахівці, а також студенти Кам'янець-Подільського національного університету ім.І.Огієнка.

Одним із завдань щодо дослідження Оксанівських печер є визначення дати заснування Оборонного скельного монастиря. Верхню межу було визначено ще під час досліджень 2013 року, коли в невеличкій розщелині скелі було знайдено пічку, вимашену зсередини вогнетривкою глиною, в якій збереглась дерев'яна перекладина, яку відправили на радіологічний аналіз у м. Краків. Там її датували серединою 17 століття! Це і є верхня дата. Нижню — потрібно ще визначити.

Нині експедиція розчищала простір між двома високими, стрімкими, до 6 метрів, скелями. Одна зі стін старанно оброблена топориками, сокирами чи іншими знаряддями праці. В ході робіт відкрили в ній пази (ніші) для можливих засувів чи воріт. Призначення цього приміщення поки що не визначено, однак, припущення, що тесали скелі надзвичайно високі (великі) люди може мати місце.

В Слободі Підлісівській члени експедиції намагаються визначити походження, призначення, використання місцевої пам'ятки періоду трипільської доби — «Пічурці», дати їй історичну та культурологічну оцінку, підготувати необхідний пакет документів для надання відповідного статусу.

Територія під важкодоступними печерами, що використовувались як житлові приміщення і келії ченців, була перепланована у 1970 — на початку 1980-х років. Тоді проводилось штучне терасування схилів, висадка кримської сосни та глобальні ландшафтні зміни каньйону за допомогою техніки, які, можливо, були пов'язані з будівництвом каскаду ГЕС на Дністрі. Археологи припускають, що, ймовірно, у цей період культурний шар, пов'язаний з келіями ченців, був знищений. Вочевидь комплекс № 1, де збереглись наскельні зображення та печерна церква, використовувався ченцями винятково для молитовних практик і спільних богослужінь.

Біля Печерної церкви в Оксанівці дуже багато різноманітних «хрестиків» — прямих,

«з гульочками» на кінчиках. Мандрівники часто запитують про їх походження та період створення. Павло Нечитайло дав пояснення їх походженню. Це — ісіхаста, складова частина філософської течії середньовічного чернецтва.

Як показали зондажні шурфування під печерами та залишками скельних приміщень, схил під ними та ґрунтові нашарування не порушені й автентичні. Там виявили дві кулі XVII століття, розплющені об скелю, а це є свідченням того, що хтось обстрілював ченців.

«Перший комплекс скельно-печерного монастиря дуже унікальний, оскільки в ньому збереглося 11 залишків приміщень. Їх стінки підрубані на висоту від двох до шести метрів. Швидше за все, це мало на меті укріпити їх та запобігати зсувам. Таке явище не трапляється в інших відомих нам скельно-печерних комплексах Дністра. Воно пов'язане з тим, що скельна порода оксанівських скель дуже крихка. Нижче печерної церкви ми виявили кований гак, який, ймовірно, використовувався для навішування дерев'яних дверей у печерну церкву», — сказав археолог.

В останній день роботи в Оксанівці члени археологічної експедиції зуміли обстежити майже недоступну, незайману печеру п.14. За словами Павла Нечитайла, це найвища печера в комплексі №2. Сучасна висота від рівня схилу — 12 м. Має трапецієподібний ганок. Вперше досліджувалась Богданом Рідушем у 2003 році. Під час цьогорічних досліджень було зроблено фотофіксацію зображень, проведено зачистку підлоги. В наносах підлоги було виявлено рештки конструкції глинобитної печі та фрагменти горщиків другої половини XVII століття. Серед зображень особливо цікавими є хрест з додатковими перекладинами у вигляді квітки, зображення чоловічих фігур, сіток та ідентифікаційного знаку, що нагадує тамгу. Через важкодоступність приміщення давні зображення добре вціліли і не спотворені сучасними написами».

Члени експедиції задоволені результатами дослідження Оксанівських печер. Далі вони продовжать роботу в Слободі Підлісівській.

Довідково.

Оксанівські печери в урвищах на лівому березі Дністра виявили ще у другій половині XIX ст. У них знайдені різночасові петрогліфи — від епохи бронзи до пізнього середньовіччя — та залишки мегалітичних конструкцій біля печер і підйомний матеріал епохи палеоліту. А на початку 2000-х років науковці віднайшли там залишки печерної церкви XVII століття — монастиря-фортеці.

Це унікальна пам'ятка культурної та оборонної скельної архітектури. Там налічується 27 приміщень, вирубаних у 47-метровій товщі крейдяних відкладень. На стінах всередині та зовні зафіксовано декілька десятків наскельних зображень, викарбуваних у породі та намальованих фарбою. Серед них переважають хрести і геометричні фігури, а також є верхники, зооморфні фігури та корабель, літери і написи.

Наскельні зображення в печерах Оксанівки не мають аналогів в Україні.

Як подолати роздоріжжя?

Чи може бути війна основним стимулом для розвитку науки? Історія людства каже, що так. Водночас в Україні вона може бути і тим, що цей розвиток стримує – зокрема, через обмежене фінансування. Сьогодні українська наука і фізика зокрема – на роздоріжжі. З одного боку, до розробок наших учених – фізиків і не тільки наразі прикута увага всього світу. З іншого – відтік наукових кадрів, забагато і водночас замало університетів. Що потрібно врахувати, щоб це роздоріжжя подолати – питання складне і комплексне. Але його вирішення – запорука перемоги України.

Зміни, зумовлені війною

Війна стала потужним стимулом для розвитку української науки – у тому числі через потреби українського оборонного сектору, і це абсолютно природньо. Наразі більшість галузей в Україні зосереджені на розробках, які можуть допомогти Україні вистояти на полі бою і здобути справедливу перемогу. Втім, наука – та галузь, яка тою чи іншою мірою завжди працює, зокрема, на потреби оборонного сектору і в цьому немає нічого дивного. Водночас говорити, що ми як науковці робимо у цьому плані достатньо, не варто. Наукових розробок і досягнень ніколи не достатньо – це запорука розвитку.

Протягом розвитку людства війна була основним стимулом як для розвитку науки, так і для розвитку технологій тощо. Річ у тім, що під час воєн особливо чітко стає зрозумілою

важливість нових ідей і їх запровадження. Взагалі людина розумна – Homo sapiens, відрізняється від інших Homo своїм мозком. Він, власне, і є тим, що її зробило людиною. Тому, як показує наша історія, при змаганні окремих общин, націй, все, що стосується здобутків завдяки роботі нашого мозку, виходить на перший план. У кого здобутки кращі, той виграє.

Зрозуміло, що у порівнянні з витратами на війну, витрати на науку мізерні, але задля реалізації її потенціалу на повну – витрати потрібні значно більші. З іншого боку, на розвиток науки зараз працює нематеріальна складова. Наприклад, те, що молодь зараз не може виїхати за кордон, на розвитку науки відображається швидше позитивно – на прикладі Київського академічного університету ми бачимо, що більше молоді – аспірантів, залишаються в українській науці. Звісно, закордонні

колеги – науковці також намагаються усіляко допомогати. Водночас, як наслідок війни – наші студенти-науковці, зокрема як і українці загалом, стали більше пишати своєю країною, що також позитивно впливає на розвиток вітчизняної науки.

Визначити пріоритети

Фінансування науки можна вважати однією з передумов її успішного розвитку. Однак за останні 3 роки сказати, що збільшилось фінансування з держбюджету, я не можу. Водночас у нас уже кілька років працюють програми Наукового фонду досліджень, метою якого є надання грантів для підтримки наукових досліджень і розробок. Це – безумовний плюс. Крім цього, є певні кроки у напрямку збільшення фінансування з боку Академії наук. Більше того, зараз відчутно легше стало отримувати міжнародні проекти, міжнародну допомогу.

Усередині держави також є усвідомлення, що фінансове забезпечення безумовно важливе для розвитку науки на високому рівні. Однак воно – не єдина запорука для цього. Важливі також підтримка і підвищення престижу науки, і для цього є багато способів. Зокрема уважніше ставлення до потреб молоді, яка займається наукою. Одна з них – житлова, оскільки через відсутність житла як на рівні гуртожитків, так і на рівні можливості заробити на купівлю власного помешкання, молоді науковці не завжди можуть мати достатньо часу задля того, щоб займатися наукою повноцінно.

Крім цього, важливим аспектом, який впливає на розвиток науки, є кількість університетів. Утім, у випадку України їх забагато. Університетів різних профілів, створювати які свого часу стало престижно. Водночас університетів з підготовки, технічних чи природничих наук, у порівнянні з іншими, у нас бракує. Тому важливо, щоб держава визначила пріоритети – розвивала ті напрями, які у цьому контексті для неї важливі. Нам бракує комплексного розуміння і відповідно – комплексної політики щодо налагодження зв'язку науки з тими галузями, в яких використовуються її розробки. Наприклад, науки з виробництвом, і того, як цей зв'язок реалізувати.

А кадри втрачаємо...

Відтік наукових кадрів, який відбувається у тому числі через брак фінансування і створення для науковців сприятливих умов для роботи – явище для України не нове. Водночас із цим стикається далеко не лише Україна. Таке явище спостерігається навіть у розвинених країнах на кшталт Німеччини, США. Вони також втрачають науковий потенціал, коли молоді науковці йдуть у бізнес, або комп'ютерне програмування. Тобто цей процес природний і притаманний всім країнам.

Як подолати роздоріжжя?

Безперечно, в Україні це явище більш помітне, оскільки наші науковці шукають, де їм цікавіше займатися наукою, де є більше можливостей для цього, де вони можуть спокійно жити і не підробляти в інших місцях для того, щоб займатися наукою.

Якщо ти займаєшся наукою і отримуєш достатнє фінансування через гранти, ти можеш про це не думати. Але таку можливість мають далеко не всі. Загалом, якщо порівнювати з умовами, які створені у тих же країнах ЄС, в Україні умови об'єктивно гірші, тому є природний відтік. Ті українські науковці, які їдуть, так чи інакше здобувають науковий досвід. Інше питання: чи захочуть вони повертатися для того, щоб потім працювати для української науки. На жаль, відповідь може бути невтішною.

Водночас чим більше українських науковців успішно працюють на Заході, тим легше нам створювати міжнародні кооперації і міжнародне наукове партнерство загалом. Тому це одночасно і плюс. Але цей плюс не перебиває очевидний мінус, тому у випадку збереження українського наукового потенціалу потрібно шукати правильний динамічний баланс – для нас це питання напролюд актуальне, і ми чимало уваги приділяємо пошуку варіантів, як це покращити.

Хто має викладати?

Для Київського академічного університету війна також стала причиною багатьох змін, але переважно кількісних. Важко сказати про те, чи завадила вона, чи навіть допомогла. Ми продовжуємо працювати по тих проектах, які запустили ще до війни, і однозначно з'явилися нові можливості, оскільки багато людей хочуть допомогти Україні, тож по деяких проектах маємо продовження. Водночас з'явилось розуміння, що у порівнянні з витратами на війну, витрати на науку були взагалі ніякі.

Говорячи про зміни, слід враховувати специфіку Київського академічного університету як ЗВО. Йдеться, по-перше, про те, що КАУ

– пілотний проект дослідницького навчання. Наша задача – продемонструвати, що навчати науці потрібно через дослідження. Тільки коли студенти залучаються до реальних досліджень, роблять реальну справу, вони навчаються. Наука загалом і фізика зокрема, не є тим, чому можна навчити, якщо просто розказувати – потрібно долучитися на прикладі. Розвиток КАУ за ці роки був зосереджений на розвитку наукової складової, яка здатна зацікавити студентів. По суті Київський академічний університет є певною точкою входу в Академію наук, до академічних лабораторій. Студенти добре навчаються, коли розуміють, коли в них є мотивація, коли їм цікаво. Для того, щоб було цікаво, потрібна актуальна тема, потрібні активні дослідження. Активні дослідження передбачають широке наукове співробітництво. Тому ми шукаємо такі лабораторії.

З іншого боку, хоча академічні інститути менш інерційні, ніж великі університети, все одно певна інерція є. Водночас нам легше створювати цікаві наукові напрями, які тільки розвиваються. Це суть розвитку наукової складової КАУ. Йдеться, зокрема, про такі напрями, як квантові матеріали, квантові технології, машинне навчання в науці. Цьому навчаємо у наших лабораторіях, у яких все це і розвиваємо. Завдяки міжнародному співробітництву в КАУ це відбувається на найвищому рівні.

Також великою перевагою нашого навчання є те, що викладають не професійні викладачі, а самі науковці. Під час спілкування зі студентами з'являються й обговорюються нові ідеї – це процес взаємовигідної комунікації, і він ефективно працює. Тому в КАУ і навчання відбувається через дослідження, і наука через навчання.

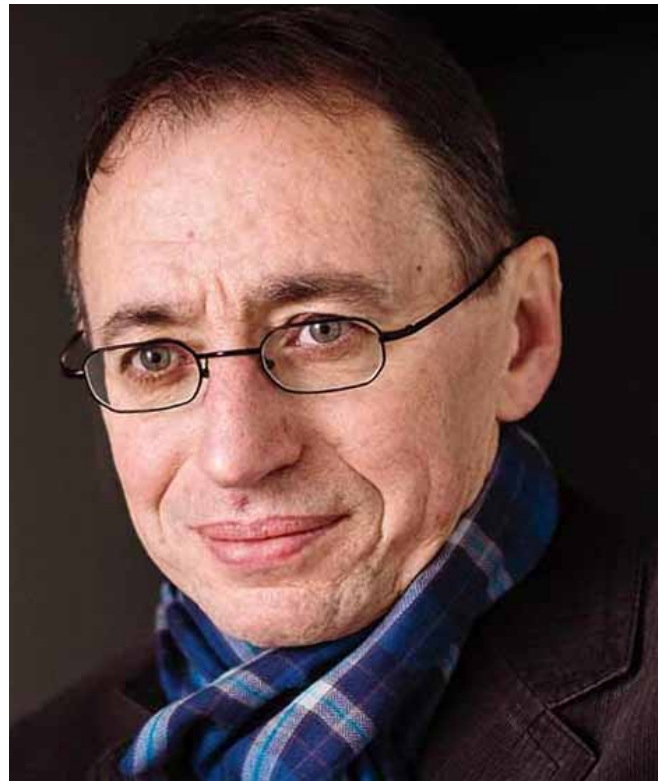
Водночас найбільш проблемний момент у КАУ – брак студентів з достатньою підготовкою, тобто низький рівень бакалаврату. Від початку роботи ми розглядали дві важливі складові. Це високий рівень освіти на першому – бакалаврському рівні. Щоб

займатися наукою, початкова, базова освіта дуже важлива. Фізика – наука складна у тому плані, що треба багато чого пройти, багато чого зрозуміти, щоб потім не винаходити велосипед. Чим ви молодші, тим швидше це відбувається, тим це ефективніше. Тому час, коли студенти знаходяться в бакалавраті, дуже цінний. Але рівень бакалаврату в нас, на жаль, доволі низький. Це тою чи іншою мірою спостерігається скрізь у світі, але у нас особливо – знову ж таки, через недофінансування, через те, що займатися фізикою зараз непопулярно, відповідно, молодь не бачить для цього перспектив.

Це питання, що треба дотукатися і навіть пояснювати, що насправді перспективи є, просто суспільство поляризовано так, що це вважа-

ється неперспективним. Від початку ми думали, що треба створювати якісь програми спільні з університетами. Але це не дуже працює, насамперед тому, що університетські спільноти розглядають це як конкуренцію – студентів мало, їх можна зрозуміти. Якщо гроші ходять за студентами і студентів недостатньо, то певний напрямок в університеті закривається – люди розходяться і далі його поновити вже дуже важко.

Водночас у нашій системі дослідницького навчання – коли викладають переважно науковці, ризик цього значно менший. Якщо студенти є, науковці їх навчають, оскільки молодь потрібна, щоб розвивати науку. Коли студентів тимчасово немає, можна більше зосередитися на науці, тому процес не зупиняється.

Олександр КОРДЮК,
фізик-експериментатор,
доктор фізико-математичних наук, професор,
академік НАН України, директор Київського
академічного університету.

заохочення

Стипендія від Президента

Восьмеро здобувачів освіти із Хмельницького національного університету та п'ятеро із Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка стали стипендіатами Президента України. Це – Софія Базильчук, Вікторія Жилкова, Богдан Рассказов, Ростислав Свідерський, Іванна Слободянюк, Тимур Соколов, Катерина Українець, Зоряна Черешня (ХНУ) та Олександра Біріх, Ангеліна Гринчук, Максим Єремеек, Михайло Косінов, Оксана Мойсюк (КПНУ).

Протягом II семестру 2024/2025 навчального року вони щомісяця отримуватимуть академічну стипендію у розмірі 4400 гривень за високі досягнення у навчанні та науковій діяльності.

тренінг

І вчителі навчаються

Учителі фізичного виховання Волочиської територіальної громади взяли участь у навчальному триденному тренінгу з відкриття мультиспортивних клубів «акТИвні», що пройшов у Львові.

Місією проекту є створення можливостей для формування емоційно щасливих дітей, які займаються різними видами фізичної активності та спорту в мультиспортивних клубах на території України. Важливим є те, що втілюватиметься він у навчальних закладах Хмельницької області. Зокрема, учасниками тренінгу стали Андрій Лапатієв з Волочиського ліцею №1, Руслан Кожакін з Волочиського ліцею імені Героя України Максима Отінова та Олег Ільченко з Соломнянського ліцею

Волочиської міської ради. Викладачі набули теоретичних знань і практичних навичок для застосування їх в освітньому процесі.

Нагадаємо, у січні цього року, завдячуючи реалізації спільного проекту обласної ради та громадської спілки «Асоціація мультиспорт» у навчальному тренінгу для нових тренерів з відкриття мультиспортивних клубів «акТИвні» в регіонах України взяли участь викладачі Плужненського ліцею Володимир Захарчук та Кам'янець-Подільської спеціальної школи Наталія Польова.

успіх

Де кращі екскурсоводи?

Завершився Всеукраїнський конкурс юних екскурсоводів музеїв при закладах освіти «Край, в якому я живу». Хмельницькі школярі продемонстрували високий рівень підготовки та знань, здобувши призові місця.

У секції «Військово-патріотичні музеї» перемогу здобув Артем Сітніков, учень 10 класу ліцею №11, екскурсовод зразкового історичного музею «Війна: український вимір».

Друге місце в секції «Етнографічні музеї» виборолла Єлизавета Чинчик, учениця 7-В класу ліцею №14 імені Івана Огієнка.

Перемога хмельницьких учнів на конкурсі стала результатом їхньої наполегливої праці, глибоких знань та вміння вести діалог з аудиторією, що дозволило їм не лише презентувати факти, а й захопити слухачів.

турнір

Перемога в Ірландії

В Ірландії пройшов шаховий міжнародний турнір Irish Junior Championships U-16 2025, який зібрав 28 учасників. Змагання проходили у шість турів за швейцарською системою, з контролем часу: 90 хвилин плюс 15 секунд на кожен хід. Хмельничанка Марина Петренко, вихованка ДЮСШ №3, здобула перше місце серед дівчат до 16 років. Успіх підопічної поділяє її тренер Олександр Шевчук.

патріотизм

Насичений місячник

У Плужненському лиціі пройшов місячник національно-патріотичного виховання "Ми – майбутнє України". В ході місячника було проведено флешмоб "Сднання заради незалежності" до Дня єднання в Україні, благодійна ярмарка "Україна та мир

понад усе!", виховна година "Славні сини України", урок мужності до Дня Героїв Небесної Сотні "Зима, що нас змінила", фестиваль "Молитва лине в небеса...", загальношкільна лінійка "Мова – духовний скарб нації", урок надії "Хочемо жити без війни",

акція "Діти єднають Україну", флешмоб "Сторінками Кобзаря". У проведенні заходів брали участь учні, педагоги, батьки.

Плужненці – активні учасники волонтерського руху "Січ". Плетіння маскувальних сіток, виготовлення окопних

свічок, патріотичних браслетів, написання листів воїнам – це те, на що спрямована робота колективу – на підтримку наших захисників, серед яких є випускники школи, батьки дітей, працівники закладу та односельчани.

підтримка

Спортсменам – від влади

Сучасним інвентарем та екіпіруванням поповнилися спортивні установи області: Хмельницький обласний центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», Хмельницька обласна дитячо-юнацька спортивна школа, Хмельницька ДЮСШ «Динамо», Хмельницька обласна школа вищої спортивної майстерності та Хмельницький регіональний центр «Інваспорт».

Серед переданого – футбольна та волейбольна форма, м'ячі, інвентар для плавання, шахи, тенісні ракетки, боксерські рукавички, велоекіпірування, борцівське спорядження, набори PRO для флорболу, бадмінтону, регбі та багато іншого.

Придбання форми та обладнання для закладів відбулося за кошти обласного бюджету, а це – понад 635 тисяч гривень.

«Попри всі складнощі воєнного часу, ми відчуваємо гордість за наших спортсменів. Їхні досягнення – це доказ незламності українського духу. Ми підтримуємо розвиток спорту, особливо серед ветеранів, і сьогоднішнє вручення інвентарю – це вклад у здоров'я, силу волі, командний дух і нові перемоги», – зазначив началь-

ник ОВА Сергій Тюрін під час зустрічі зі спортсменами і тренерами.

Також начальник обласної військової адміністрації вручив посвідчення «Майстер спорту України міжнародного класу» з футболу Антону Балакаю.

Очільник області подякував спортивним організаціям за збереження традицій, підготовку чемпіонів та побажав нових звершень і реалізації амбітних спортивних проєктів у мирній Україні.

Діти у новому світі

Основа 1. Адаптивність

Адаптивність – це фундамент, без якого будь-яка конструкція розсипається. Світ змінюється, і важливо не лише підлаштовуватися, а й діяти: гнучко, раціонально, без паніки.

Перший крок – розрізнати, що в зоні контролю, а що ні. Другий – навчитися приймати неминуче й фокусуватися на тому, що справді можна змінити.

Діти, з якими ми працюємо, живуть у стані постійної турбулентності: війна, переїзди, невизначеність. Але адаптація – це не випадковість, а навичка, яку можна розвивати. Ми не даємо готових рішень, а створюємо середовище, де вони вчаться мислити стратегічно й шукати вихід самостійно.

Основа 2. Самопрезентація

Світ належить тим, хто вміє говорити. Найталановитіші можуть залишитися в тіні, якщо не здатні чітко формулювати думки, аргументувати позицію, переконувати, ставити питання. Проте більшості дітей просто не дають цього інструменту. Їх вчать відповідати, але не висловлюватися. У результаті виростають дорослі, які бояться публічних виступів, не вміють вести переговори.

Ми створюємо простір, де кожен може висловитися без страху. Один із форматів – коло спілкування, де діють прості правила: не перебивати, слухати, аргументувати. Діти вчаться говорити впевнено та чути інших.

Окремо працюємо над самопрезентацією. Як утримати увагу аудиторії? Як донести думку? Як виступати перед людьми? Залучаємо експертів, зокрема акторів, щоб навчання було не лише теоретичним, а й практичним.

Колись майбутнє було більш передбачуваним. Тепер усе інакше. Професії зникають швидше, ніж діти встигають визначитися з вибором, а традиційна освіта не встигає за змінами.

Знання важливі, але самі по собі не гарантують успіху. Важливіше – адаптивність, швидкість рішень, вміння будувати стосунки.

Я завжди аналізую глобальні тренди. Бачу, які навички стають ключовими, і розумію, що сучасна освіта дає дітям лише малу їх частину. Замислився: а що, як спробувати закласти правильні (на моє переконання) основи тому невеликому колу дітей, які перебувають під нашим впливом у рамках програми Світи, фонду Kids of Ukraine? Спробували. І ось, що з цього виходить.

Основа 3. Емоційний інтелект та управління конфліктами

Від дітей очікують слухняності, але не пояснюють, як працюють їхні емоції. З таких дітей виростають дорослі, які не можуть впоратися зі стресом.

Втім, конфлікти неминучі, і замість того, щоб їх уникати, дорослі люди повинні вміти правильно на них реагувати. У сучасному суспільстві зашкалює напруга, і більшість людей, а особливо дітей, не знають, як її витримувати. Дитина, яка не розуміє, що з нею відбувається, швидше за все реагуватиме агресією або замкненістю.

У рамках фонду ми створюємо умови, в яких діти можуть відкрито говорити про свої емоції. Групові обговорення допомагають їм навчитися розпізнавати власні почуття та усвідомлювати їхній вплив на поведінку.

Також ми залучаємо психологів. У нас є як відкриті, так і закриті групи, де вони допомагають дітям опрацювати переживання, відновлювати зв'язок із собою та світом.

Окремо розбираємо конфліктні ситуації. Як правильно реагувати? Як знайти компроміс? Як не доводити суперечку до точки неповернення? Діти моделюють сценарії, шукають рішення, аналізують наслідки.

Основа 4. Визначення своїх талантів та інтересів (профорієнтація)

Щасливими стають люди, які знайшли свій професійний шлях і крокують ним із задоволенням, а не з надриком, нудьгою чи навіть огидою. Пошук свого шляху починається з дитинства, коли дорослі уважні до талантів дітей, своєчасно бачать, до чого є хист у дитини, допомагають їй розпізнати свої сильні сторони та розвивати їх.

Багато хто витрачає роки на професію, яка їм не підходить. Пробують, розчарову-

ються, змінюють напрямок, починають спочатку. А все тому, що у критичний момент їм не вистачило знань про себе.

Ми даємо дітям можливість спробувати. Вони можуть зануритися у різні сфери – бізнес, психологію, IT, мистецтво, кібербезпеку. Це не теорія, а практика: знайомства з професіоналами, екскурсії в компанії, майстер-класи.

Наприклад, якщо дитині цікаве IT, вона може не просто прочитати про це в інтернеті, а побачити роботу компанії зсередини. Якщо її тягне до творчості, ми залучаємо митців, які розповідають, як перетворити мистецтво на професію.

Одним із найяскравіших кейсів стала співпраця з IT-компанією SoftServe. 30 дітей взяли участь у першій профорієнтаційній зустрічі, і 17 з них після цього записалися на навчання. Це більше половини. Просте знайомство зі сферою стало для них реальним кроком до майбутнього.

Подібну модель ми протестували й з іншими напрямками. Наші діти долучилися до програми Українського католицького університету, який запустив курс із психології для підлітків. Вони отримали шанс дізнатися про спеціальність, зануритися в неї.

Основа 5. Фінансова грамотність та розуміння економічних процесів

Фінансова грамотність – основа свободи вибору. Вміння керувати грошима дає людині контроль над власним життям, дозволяє уникати пасток необдуманих витрат і вибудовувати стабільне майбутнє. Ті, хто не розуміють фінансових механізмів, стають заручниками обставин, змушені пристосовуватися замість того, щоб діяти усвідомлено.

Діти у новому світі

Діти виходять у доросле життя, не маючи базових знань про податки, кредитування, принципи управління бюджетом. Тому в наших програмах вони отримують практичний досвід: моделюють фінансові сценарії, аналізують витрати, знайомляться з основами інвестування, вчать приймати стратегічні рішення.

Людина, яка володіє фінансовими інструментами, діє свідомо, а не хаотично. Вона розуміє, як уникати ризиків, як зберігати та примножувати ресурси, як розпізнавати приховані механізми, що впливають на економічні процеси.

Але навіть великі статки не гарантують свободу, якщо людина мислить шаблоно. Фінансовий успіх – лише інструмент, а не мета. Важливо не просто заробляти й зберігати, а й розуміти, що відбувається навколо, бачити справжні причини подій, відрізнати факти від маніпуляцій. Без цього навіть найсміливіші рішення можуть виявитися хибними.

Основа 6. Критичне мислення

Інформаційний простір переповнений даними, але знати – не означає розуміти. Критичне мислення дозволяє відділяти сенси від шуму, оцінювати джерела, бачити приховані мотиви та прогнозувати наслідки. Воно стає однією з ключових навичок сучасної людини.

Один із методів розвитку критичного мислення у дітей, який ми практикуємо, – розбір реальних ситуацій: аналіз джерел, пошук контексту, виявлення можливих маніпуляцій. Інший інструмент – сценарне моделювання. Що станеться, якщо обрати один варіант дій? А які наслідки матиме інший? Такий підхід допомагає підліткам навчитися бачити картину ширше.

Людина, яка мислить критично, не піддається фейкам і пропаганді. Вона приймає рішення на основі фактів, а не емоційних тригерів.

Основа 7. Кібербезпека

Жити без інтернету сьогодні можливо. Але це схоже на відмову від електрики – світ продовжує рухатися вперед, залишаючи осторонь тих, хто не встигає адаптуватися.

Разом із можливостями приходять ризики. Шахрайство, витік даних, кібератаки, маніпуляції через соцмережі – реальність, з якою стикаються навіть дорослі, не кажучи вже про дітей. Більшість з них не розуміють, наскільки легко стати жертвою зламу акаунтів, втрати персональних даних чи прихованих алгоритмів впливу.

Курси з кібербезпеки не зводяться до теорії – це практичний набір навичок, які діти відпрацьовують одразу. Як

захистити свої акаунти, встановити надійні паролі, розпізнати фішингові атаки, уникнути витоку особистих даних. Як реагувати, коли незнайомці в соцмережах просять надіслати фото чи поділитися особистою інформацією. І що робити, якщо загроза вже виникла.

Результати видно вже зараз. Багато дітей після занять вперше встановили двофакторну аутентифікацію, навчилися налаштовувати конфіденційність у соцмережах, розпізнавати підозрілі запити. У цифровому світі безпека – не опція, а необхідність.

Основа 8. Володіння англійською мовою

Англійська відкриває доступ до освіти, кар'єри, сучасних знань і професійних спільнот. Проте після років навчання багато дітей все ще не можуть вільно говорити: знають граматику, але бояться спілкуватися, читають тексти, але не розуміють живої мови.

Ми інтегруємо англійську у повсякденність: розмовні клуби, спілкування з носіями, практичне використання мови в реальних ситуаціях. Діти вчать не просто запам'ятовувати слова, а чути, розуміти й мислити іншою мовою.

Результат відчутний одразу. Вони перестають боятися помилок, починають говорити впевнено, сприймають англійську не як предмет у школі, а як інструмент для комфортного життя без бар'єрів.

Основа 9. Цінності

Сімейні цінності – невидимий клей, що скріплює людину зсередини. Без них будь-які досягнення, навички та знання можуть розпастися на частини, коли прийде справжній виклик. Кар'єра, статус, успіх – усе змінне. Але міцний внутрішній стрижень залишається незмінним, якщо він вибудований на усвідомлених цінностях.

Про них рідко говорять вголос. Вони присутні в сім'ях фоново, у щоденних звичках, у тому, як дорослі реагують на проблеми, як ставляться один до одного. Без усвідомлення цих орієнтирів діти виростають, не розуміючи, що для них справді важливо.

У роботі з підлітками ми не просто пояснюємо, що таке довіра, підтримка чи відповідальність. Ми створюємо середовище, де вони можуть відчувати цінності на практиці – через взаємодію, командну роботу, спільні рішення. Атмосфера, у якій поважають особисті межі, цінують внесок кожного і дають простір бути собою.

Людина з внутрішньою опорою не губиться під тиском обставин. Вона не змінює принципи через страх, не йде проти себе заради чужих очікувань. Цінності не можна отримати разом із дипломом чи навчитися їм за підручником. Саме вони визначають, яким буде життя.

Багато дорослих витрачають роки, перш ніж зрозуміють, що справді для них важливо. Ми блукаємо між випадковими рішеннями, нав'язаними установками, страхом змінити курс – аж поки не усвідомлюємо: щастя не в статусах, а в гармонії з власними цінностями.

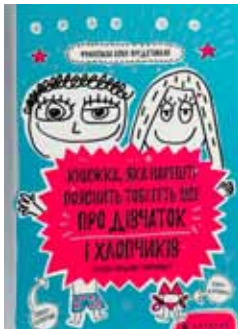
Чи справді цей шлях має бути таким довгим? Чи не краще дати дітям орієнтири одразу, поки ще є простір для вибору? Розвиток людини – як висотна будівля. Одні підіймаються сходами: довго, важко, зупиняючись на кожному поверсі. Інші сідають у ліфт. Вони так само докладають зусиль, але рухаються швидше, з чітким розумінням напрямку. І думка про те, що можна відкрити двері ліфта хоча б для кількох дітей, особисто мене дуже мотивує.

**Артем МАЗУР,
співзасновник, директор
некомерційної організації
Kids of Ukraine.**

Усе про підлітків, і не лише...

Шановні педагоги! Пропонуємо вашій увазі книги, які будуть корисні підліткам, а також стануть помічниками вам та батькам ваших учнів у питаннях "непростого" перехідного віку.

Ці книги Ви зможете знайти у фонді обласної бібліотеки для дітей імені Т. Г.Шевченка.

Буше Ф.
Книжка, яка нарешті пояснить тобі геть усе про дівчаток і хлопчиків (більше жодних таємниць!) / Ф. Буше; пер. з фр. Л. Дяченко; худож. Ф. Буше. – Київ: Артбукс, 2019. – 112 с.: іл. – (Читати – класно!).

Геть уся правда про хлопчиків і дівчаток БЕЗ ЖОДНИХ ТАБУ! Відверті відповіді на складні питання! Ця книжка допоможе зрозуміти, про що думають хлопці та дівчата, як легко і просто налагодити стосунки з протилежною статтю, а також, що бути дівчинкою – не краще й не легше, ніж бути хлопчиком, і навпаки. Приготуйтеся до сенсаційних відкриттів!

Новикова Г.В.
Я дорослішаю, або Як воно – бути підлітком: путівник підлітка / Г. В. Новикова; худож.: А. А. Багкулова, А. В. Спену. – Київ: Кристал Бук, 2024. – 12 с. – (Енциклопедія для дітей).

Бути підлітком іноді непросто...

Бурхливість підлітковою настрою непокоїть батьків, а думки все частіше зайняті змінами у тілі, почуттях, емоціях, бажаннях, цілях та пріоритетах. Як зрозуміти, чого хочеться, як бути популярним у школі, у чому особиста унікальність? Як зрозуміти, що закоханість взаємна й що робити далі? Чому з батьками стало так складно і що робити, якщо у школі нудно? Як спорт і харчування впливають на життя і чому шкідливі звички – це погано? І ще багато інших питань. Ця книжка створена

саме для того, щоб розвіяти всі страхи, просто та зрозуміло розповісти про підлітковий період, про те, що відбувається і як подолати можливі труднощі. А найголовніше: довести, що підлітковий вік – це захоплива пригода, час розвитку та самоідентифікації, нових відкриттів, великих змін та можливостей. Книжку адресовано дітям середнього та старшого шкільного віку та їхнім турботливим батькам.

Брукс Ф. **Я дорослішаю. Книжка для дівчат** / Ф. Брукс; пер. з англ. В. Кучменко; худож. К. Ловелл. – Київ: КМ-БУКС, 2021. – 280 с.: іл.

Тіло починає змінюватися, настрій нагадує рух маятника, вирують гормони, а стресів не бракує? А ще ж треба розібратися з харчуванням, фізичними навантаженнями, іспитами, набридливими прищами, впевненістю в собі, власним стилем, дружбою, першим коханням... Подбати про себе, уникнути небезпеки у вигляді алкоголю чи наркотиків, сформувати правильне ставлення до сексу й запобігання вагітності... Як упоратися з усіма цими завданнями, коли вже хочеться волати від безпорадності? Ця книжка підтримає дівчаток у будь-якій ситуації, якими повсякчас дивуватиме підлітковий вік. Для дітей середнього шкільного віку.

Тарарина О.
Бути собою. 10 гаджетів для щастя / О. Тарарина; пер. О. Пошуруєва; худож. В. Олешко. – Київ: Іріо, 2020. – 152 с.: іл.

Чого прагнуть підлітки найбільше? Легко, швидко і просто отримувати все, чого захочуть. Книга Олени Тараріної "Бути собою" в інтерактивній художній формі описує проблеми підлітків. Поведінка з незнайомцями, образа на батьків, відсутність підтримки друзів, пихатість, конкуренція, легковажність, побудова відносин та багато іншого. Кожна історія – це гаджет з різними налаштуваннями, обираючи які є шанс змінити своє життя.

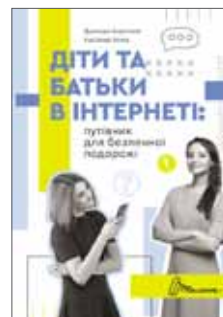
Аллен Д.
Як навчитися контролювати власне життя в мінливому світі: поради для підлітків / Д. Аллен, М. Вільямс; пер. з англ. М. Восковнюк. – Київ:

КМ-БУКС, 2020. – 288 с.: іл.

Ця книжка покликана допомогти підліткам у всьому світі витримувати неймовірний тягар зайвої інформації, яка щодня вривається у їхнє життя, надавши набір інструментів для зниження стресу та концентрації уваги. Водночас у них зростає прагнення до креативу, впевненість у собі, що даватиме радість від досягнень.

Вона вчить:

- застосовувати прості правила для класифікації всього розмаїття діяльності у житті;
- планувати і запускати проєкти як у школі, так і поза навчанням;
- визначати свої цілі й бути готовим(-ою) до змін у них;
- почуватися впевненим(-ою) в тому, що робити, і в тому, чого не робити.

Дьякова А.
Діти та батьки в інтернеті: путівник для безпечної подорожі / А. Дьякова, А. Касілова. – Харків: Юнісофт, 2021. – 256 с. – (Порадник підлітка).

Як зробити час дитини в інтернеті безпечним? Коли реєструватися в соцмережах? Що таке кібербулінг? Як захиститися від злочинців у мережі?.. На сторінках цієї книги розповіді про різні ризики й можливості для дітей у сучасному онлайн-середовищі. Ці питання досліджують відомі психологи, діляться досвідом успішні батьки. Книга буде цікавою для всієї родини і допоможе знайти відповіді на багато важливих питань.

Ольга АНТОНЮК,
головний бібліотекар
Хмельницької обласної бібліотеки
для дітей імені Т.Г.Шевченка.